

Mit rejt Budapest földje?

Történeti emlékeink megőrzésére

javaslatot terjesztenek a fővárosi tanács végrehajtó bizottsága elé

„Szanálás, építkezés, régészeti leletek megmentése Budapesten” címmel dr. Horváth Miklós, a Budapesti Történeti Múzeum főigazgatója tartott vitaindítót a Hazafias Népfront budapesti helytörténeti fórumának legutóbbi összejövetelén. Bevezetésképpen dr. Gerey Ede, a helytörténeti bizottság titkára utalt *Granaszti Pál* ugyanezen a fórumon ez év tavaszán elhangzott értékes előadására, amely a múlt, jelen és jövő építészeti összekapcsolásáról szólt. E témakörrel szorosán összefüggő a fórum napirendjén szereplő jelenlegi vitaindító, amely újabb, nagyon is időszzerű oldaláról nyúl ezekhez a kérdésekhez.

Negatív kultúrhatás

Dr. Horváth Miklós mindelelőtt az urbanisztika fogalmát tisztázta, megjegyezve, hogy azt főként a városfejlesztés szempontjából és abban az összefüggésben használjuk, hogy hogyan teremtik meg a ma embere számára a korszerű városi életkörülményeket, hogyan elégítjük ki az ez irányú mind magasabb igényeket. Az új azonban — különösen egy város belső kerületeiben — nem jöhet létre a régi fokozatos vagy radikális megszüntetése nélkül, és itt jutunk el egy alapvető, nehéz problémakörhöz, a szanálás kérdéséhez.

A szanálás nyomán utat nyitunk az újnak, a korszerű városfejlesztés követelményeinek megfelelő új városképet alakítunk ki, ennek azonban — minden pozitívuma mellett — negatív kultúrhatása is van. Ezáltal a problémának erről az oldaláról kell szólni.

A régi eltüntetése nyomán, annak lakóinak az egyik városrészből egy másik új lakótelepre való átköltöztetése folytán, vagy a fővárosba újonnan bevándorlóknál a szülőfalutól, vagy városból való elszakadás nyomán idegen lesz a táj, ahol élnek, *közömböské válnak* a régi értékek, a kerület vagy városrész múltjának megőrzése iránt.

Márpedig a történelmi emlékek megőrzése komplex feladat, amelyben a városépítőknek és a régészeknek a lehető leghatározottabban együtt kell működniük. Nem szükséges bővebben fejtegetni, hogy a tájszeret, a lokálpatriotizmus helyes irányú fejlesztése milyen fontos szerepet játszik ideológiai nevelésünkben, a *socialista hazaszeretnek milyen fontos alkotóeleme*. Ezen kívül korunkban egy új tudományág születésének lehetőségét, egyre szélesebb körben foglalkoznak — és nem indokolatlanul — az életmód kutatásával. Ez is és az említett lokálpatriotizmus is elképzelhetetlen akkor, ha nem tesszük lehetővé a történelmi múlt *descriptív* ismeretét, a múlt tárgyi emlékeinek megőrzését, bemutatását, ha nem mentjük meg a pusztulástól a letűnt korok emberének munkájától, kultúrájától, egész életmódjáról valló, a régészeti, történeti kutatások számára is felbecsülhetetlen értékeket. Ugyanez vonatkozik nemcsak az épületekre, hanem a más jellegű emlékeket vagy a közelmúltat felidéző egyéb újonnan felbukkanó tárgyakra, leletekre is.

Fából készült mosógép

A múzeum főigazgatója elmondotta, hogy egyedül Óbudán — a szanálás következtében — *ötvenöt kisebb-nagyobb utca szűnt meg*, és ez annak ékes bizonyítéka, hogy ha az építészeti és régészeti nem működik együtt, milyen nagy tömegű régi, vagy közelmúltból származó emlék semmisülhet meg, tűnhet el nyomtalanul. Dr. Horváth Miklós utalt dr. Fülöp Ferencnek, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatójának a régészeti emlékek megmentésének fontosságáról írt cikkére, amely ez év nyarán éppen lapunkban jelent meg. Elmondotta, hogy a József Attila lakótelep felépül-

tével, a múlt nyomorúságát megdöbbentően érzékeltető relikviák nagy száma úgy tűnt el, hogy még celluloid szalagon sem tudtuk megörökíteni azokat. Értékes, múltat idéző emlékek esnek áldozatul a szaktudás, szelektálás nélkül végzett — alapjában jószándékú — mégis súlyos irányított következményekkel járó lomtalanítás, akcióknak is. Illusztrációképpen megemlíttette, hogy nemrégiben a XVIII. századból származó, *fából készült mosógépet találtak Óbudán és rég megszűnt foglalkozások megannyi tárgyi bizonyítéka is előkerült*. Kellő gondosság híján tehát nemcsak régészeti értékű, hanem más jellegű emlékek is „ebek harmincadjára” juthatnak.

Olvasóink számára talán nem szükséges részletezni milyen nemzetközi és hazai érdeklődés kíséri római kori emlékeink, a római katonaváros és védelmi rendszer feltárását, hiszen a már látogatható ókori leleteket is évenként bel- és külföldiek tömege keresi fel.

Jut-e pénz az újak feltárására?

Elég-e a 9 millió?

Öt év alatt ötszáz ásatás jelzi a budapesti történeti emlékek, a bronzkori, szarmata, avar, Árpádok előtti korból és egyéb települések bemutatása érdekében folyó lankadatlan munkát. Különös értéke a budai résznek az is, hogy az itt feltárára kerülő emlékeknel szinte töretlenül kimutatható a *folytonosság elve*: a római, honfoglalás kori, középkori rétegek egymásra épülve lehettek fel.

Természetesen a történelmi emlékek megmentéséhez *jelenlévő anyagi erőfeszítések szükségesek*. A legutóbbi öt évben a budapesti ásatásokra, rekonstrukcióra és leletmentésekre kerekén 9 milliót fordított a múzeum, ami első pillantásra nagy összegnek tűnik, de csak azok számára, akik nem ismerik, hogy e tevékenység milyen rendkívüli anyagi erőfeszítéseket igényel. Az a néhány ember, aki az ásatások végzésére nagy nehezen jelentkezik, 40 forintos órabérért dolgozik, de így is *állandó és szorongató a munkaerőhiány*. A lebontott épületek filmen való megörökítése egymaga 1,2 milliót emésztett fel, és így is csak 18 — lehetőleg a legfontosabbnak tartott — épületet sikerült filmre venni.

A meglévő anomáliák a történeti emlékek sorsa iránti felelősségérzet, a régészeti ásatások mostoha helyzete, amelynek részletezésére itt bővebben nem térhetünk ki, arra készíti a Történeti Múzeumot, hogy egyrészt az építkezések — illetve szanálások — és a régészeti kutatás egybehangelése érdekében, másrészt a *pénzeszközök előteremtésére javaslattal forduljon a fővárosi tanács végrehajtó bizottságához*. Ebben — a többi között — a következő tényeket tárnák az illetékesek elé:

A szanálás és az építkezési előmunkálatok megkezdése kö-

zött *elválag* 5—6 hónap áll rendelkezésre, hogy a régészek és más szakemberek eldöntsék, mi az, ami feltétlenül érdekes a megőrzésre, akár eredeti állapotában, akár más formában, avagy csupán dokumentáció készítését igényli. Ez a néhány hónap azonban *a gyakorlatban* a lakossági és hatósági huzavonának következtében — a lakók nem akarják a házat elhagyni, bonyolult jogviták merülnek fel, stb. — rendszerint néhány napra csökken és ez alatt kell a döntést meghozni. Ennek nyomán, ha a régészek vétőt emelnek, véget nem érő vita indul meg, hiszen a késlekedés az építés szempontjából mindenképpen anyagi következményekkel jár, azonkívül a tervszerű munkát is nehezíti. Az egybehangelés tehát minden részt vevő fél részére egyaránt feltétlenül szükséges, és ennek előmozdítására megfelelő rendelkezéseket kell hozni.

Szovjet és bolgár példa

Másik fontos probléma az egyes régészeti emlékek *bemutatása*. Az eddigi bemutatási módszerek sok esetben nem megfelelően szolgálják a kívánt célt. Például az Erzsébet-hidnál jókora összeget áldoztak a régészeti objektumokra, az mégsem kelti fel az érdeklődést, közvetlen közelében gyermekek futballoznak és a parkban valóságos elvész az értékes létesítmény. Arra kell törekedni, hogy a *régészeti lelet töltse be a történelmi emlékek szerepét* és erre ragyogó lehetőségek kínálkoznak az új lakótelepeken, ahol azok *egyhangúságának oldását és egyéni jellegzetességeit kibontakoztatását is elősegítik*.

A pénzügyi megoldások tekintetében is többféle út kínálkozik. Elég itt a *Szovjetunió és Bulgária példájára hivatkozni, ahol az építési beruházások 2—3 ezrelékét fordítják a régészeti ásatásokra illetve a történelmi emlékek megmentésére*.

A főigazgató közlése szerint a budapesti pártbizottság és a fővárosi tanács illetékes elnökhelyettese egyetértően áll a tervezet megvitatása mellett, és azt benyújtása után a végrehajtó bizottság napirendre tűzi. Emellett azonban az *eddiginél szélesebb társadalmi összefogásra is szükség van* és ezt a sok és konkrét példával, javaslattal élő hozzászólók is bizonyították. Lapunk ezekre ha szükségesnek látszik, más alkalommal még visszatér.

Nem árt megfontolni a vita tanulságaként: *minden nép bizonyítványt állít ki önmagáról, amikor múltjának haladó hagyományait vagy megőrzési és becsben tartja, vagy pedig veszni hagyja*. A sötét napok, nehéz idők emlékeit is fel kell oltározni, nehogy megegyezően megismétlődjenek. Mindezek tudatában úgy varázsoljuk újja régi városrészeinket, hogy egyúttal tárgyi és írásos történelmi emlékeinket is megővjük magunk és az utókor számára.

(komor)